

รายงานการประชุม
สภาผู้แทนราษฎร

ครั้งที่ ๓๗

(สมัยสามัญ)

วันเสาร์ที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๕

ฉบับสำนักงานพิมพ์

ครั้งที่ ๑ ถึง ครั้งที่ ๕๕ (สมัยสามัญ) พ.ศ. ๒๕๖๕

สารบัญ

๕๑
ครั้งที่ ๓๗/๒๕๗๕

มติของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญพิจารณา

ตั้งแต่มาตรา ๒๗ ถึง ๓๗

๕๕๐-๕๗๗

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

ครั้งที่ ๓๗/๒๔๗๕

วันเสาร์ที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๕ (ตอนเช้า)

ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

เริ่มประชุมเวลา ๑๐.๒๕ นาฬิกา

สมาชิกมาประชุม ๖๓ นาย

ประธานสภาฯ กล่าวว่่าวันนี้จะได้ปรึกษาร่างรัฐธรรมนูญต่อจากเมื่อวานนี้ คือตั้งต้นจากมาตรา ๒๗ เป็นต้นไป และเพื่อความสะดวกขอให้เปลี่ยนภาวะเป็นชุมนุมอนุกรรมการเต็มสภาด้วย

มาตรา ๒๗ ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวว่่าความในมาตรา ๒๗ นั้นว่า “ในที่ประชุมแห่งสภา สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใดๆ ในทางแสดงข้อความหรือแสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนน ท่านว่าเป็นเอกสิทธิ์อันเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดๆ มิได้

เอกสิทธิ์นี้คุ้มครองไปถึงผู้พิมพ์และโฆษณารายงานการประชุม โดยคำสั่งของสภาและคุ้มครองไปถึงบุคคลที่สภาเชิญมาแสดงข้อความหรือออกความเห็นในที่ประชุม”

ความในข้อนี้เพื่อจะให้เข้าใจกว้างขวางจะต้องอ่านถึงมาตรา ๓๔ ด้วย มาตรา ๓๔ นั้นเราบัญญัติไว้ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์

ในสวนร่างกาย เกษตถาน ทวีปัสติน การพูด การเขียน ฯลฯ ซึ่งโดยปกติประชาชนทั้งหลายก็มีอิสระภาพอยู่แต่ในกาพูด แต่ว่าพูดภายในบทบังคับแห่งกฎหมาย จะไปหมิ่นประมาทกล่าวร้ายรุกรานผู้ใดมิได้ แต่ว่าในมาตรา ๒๘ นี้ สำหรับในการที่ใครมาพูดในที่ประชุมนี้ สมาชิกจะกล่าวข้อความใดในทางแสดงความเห็นหรือออกเสียงในการถกเถียงก็ ย่อมมีเอกสิทธิ์เด็ดขาดที่เดียวในการที่จะกล่าว แม้ว่าจะหมิ่นประมาทหรือที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นผิดก็ตาม ถ้าหากไปกล่าวข้างนอกแล้วก็มีผิดนั้น หากมากกล่าวในที่ประชุมก็มีเอกสิทธิ์ที่จะกล่าวได้ ทั้งนี้จะเห็นว่าเป็นความอิสระอย่างหนึ่งที่ทำให้แก่สมาชิกของสภา ซึ่งเป็นความประสงค์จะได้ความคิดความเห็นอันแท้จริงในข้อความใด ๆ ประชุมปรึกษาพิจารณา อีกอย่างหนึ่งเพิ่งมานึกได้ว่า เด็กหรือผู้ใหญ่ในที่นี้ในการออกเสียง และความเห็นย่อมมีอิสระเท่ากันหมด เอกสิทธิ์นี้เป็นเรื่องของสมาชิก ยิ่งกว่านั้นถ้ามีผู้ใด ซึ่งเป็นผู้ชำนาญหรือบุคคลใดมาแสดงความเห็นในสภาก็ตามบุคคลนั้นๆ ก็ย่อมมีเอกสิทธิ์ที่จะกล่าวได้เหมือนกัน อีกข้อหนึ่งคือความในวรรคที่ ๒ บรรทัดแรกที่ว่า เอกสิทธิ์นี้คุ้มครองไปถึงผู้พิมพ์และโฆษณาการประชุมนั้นโดยคำสั่งของสภานั้น แปลว่า แม้สมาชิกหรือบุคคลใดที่สภาได้เชิญมากล่าวความเห็นโดยอิสระ และไม่มีผู้ใดจะนำไปฟ้องร้องยังศาลได้ก็จริงอยู่ แต่ถ้าหากว่าหนังสือพิมพ์นำไปลงเฉย ๆ นั้น หนังสือพิมพ์ก็ควรอยู่ภายในบทบังคับแห่งกฎหมาย

ถ้าจะผิดเพียงใด ถ้อยคำที่สมาชิกรัฐสภาต่างหนึ่งดื้อพิมพ์จะนำไปลงก็ผิด
ด้วยเหมือนกัน เพราะมีบทกฎหมายบัญญัติไว้ เจ็บใจแต่สภาได้สั่งให้
พิมพ์รายงานหรือถ้อยคำโดยตรง เช่นนั้นแล้วผู้พิมพ์ก็อยู่ในความ
คุ้มครองแห่งบทนี้ด้วยเหมือนกัน

นายจรรยา สืบแดง กล่าวว่ ตามที่ประธานอนุกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญได้ตกลงมานั้นทำให้เข้าใจว่าในทีนี้ทุกคนมีสิทธิที่จะพูด
อะไรก็ได้โดยไม่ต้องเกรงใจ ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่มีความเต็มอภาค
เมื่อผู้ใดมีความเห็นอย่างไรก็พูดไปตามความเห็นไม่เกรงใจว่าผู้ใหญ่
จะโกรธหรืออับอายใจ เพราะว่าความเห็นที่พูดรุนแรงก็เพื่อให้ Convinced
ในข้อเสนอนั้น และในมาตราที่อนุญาตให้พูดได้โดยไม่มีความคิดเห็น แต่
ถ้าพูดรุนแรงโดยเด็กกระทำบ้างบางครั้งผู้ใหญ่ไม่พอใจ ความจริงนั้น
มิใช่คำ แต่เป็นการพูดสนับสนุนเพื่อเอาชัยชนะให้ได้ ความเห็น
เมื่อกล่าวในที่ประชุมจะถือว่าเป็นการดำรงเป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น
ขอให้เป็นที่เข้าใจเสียว่าถ้าเด็กก็ผู้ใหญ่ก็พูดแล้วตามคำอธิบายของ
ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญถือว่าเป็นการเต็มอภาค ต้องฟัง
ความเห็นว่าดีหรือไม่ ถ้าที่ประชุมลงความเห็นว่ามีดีก็เป็นอันต้อง
เงยบั้นไปไม่มีการเสียใจภายหลัง

หลวงประดิษฐมนูธรรม กล่าวว่ ขอตกลงในเรื่องหมิ่นประมาท
ที่ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญกล่าวว่ เพื่อทำความเข้าใจ
สำหรับคนภายนอก เพราะอาจจะคิดไปว่าเมื่อมาอยู่ในนี้แล้วก็หมิ่น

ประมาณคนภายนอกได้ ความจริงเชื่อว่าสมาชิกคงได้คริตรองใน การที่จะใช้ถ้อยคำซึ่งจะไม่ให้หมิ่นประมาณบุคคลภายนอก เช่นเรา มีการโต้เถียงถึงปัญหา เราก็เชื่อเกียรติยศของสมาชิกว่าจะว่า ไม่หมิ่นประมาณใคร แต่ถ้าหากว่าถ้อยคำใดไม่สมควร ประธานก็มีอำนาจที่จะตัดเค้นอย่างแบบปาร์ตี้เมนต์ที่เคยกระทำมาในต่างประเทศ ความข้อนั้นเพื่อไม่ให้คนภายนอกเข้าใจผิดว่าเมื่อเรามาอยู่ในสภาแล้ว เมื่อไม่ชอบใจใครก็นำมาถกโดยอาศัยเอกสิทธิ์

พระยาราชวังสัน ว่าใครจะขอถือโอกาสกล่าวในที่นี้ และต้องขอโทษเพราะบางที่จะออกไปนอกเหตุการณ์ ตามที่นายจรรยา ดิบแสง กล่าวในการที่เรามาเป็นสมาชิกนั้นไม่มีเด็กมีผู้ใหญ่ บรรดาผู้ที่เข้ามาประชุมเป็นผู้ที่ราษฎรได้เลือกตั้งหรือเหตุการณ์ครั้งหนึ่งนับเป็น พิเศษ เป็นผู้ที่มีอายุบรรลุนิติภาวะ มีความรู้มีวัยที่จะพิจารณาเหตุการณ์ได้ การที่กล่าวต้องกล่าวจากผู้ที่มีความรู้ไม่ใช่จากอายุ เพราะฉะนั้นในรัชที่นายจรรยา ดิบแสง ดังสัจก็พูดอย่างฐานที่คิดเป็นเด็กเท่านั้นเองซึ่งขอสนับสนุนด้วยบ้าง ขรมตการที่จะทำการอะไรสำเร็จ ความสำคัญอยู่ในความแน่ใจในความเห็น ของตัว ซึ่งแสดงด้วยบริสุทธิ์ใจ บางคราวต้องย้าคำและยกตัวอย่างประกอบ ซึ่งอาจจะไม่ได้บ้าง และไม่รู้ว่าการเช่นนั้นอาจจะไปพาดพิงความประพฤติของบุคคลก็อาจเป็นได้ และในการนี้ถ้าแม้ว่าประธานเห็นเป็นคำเลียดตั้งหรือผิดจากแล้ว

ก็ห้ามเสียก็ได้ หรือแม้ว่าจะเป็นกรณีออกไปจากจุดที่เช่นเดียวกัน
คือประชาชนอาจจะขอให้ง้อออกความเห็นนั้นเสียได้

หลวงประดิษฐมนูธรรม กล่าวว่า ถ้าพูดถึงคนภายนอกแล้ว
ขอเสนอว่าถ้าประเด็นสำคัญไม่เกี่ยวกับบุคคล ก็ไม่ควรจะขอชื่อ
บุคคลใด ๆ มาเป็นตัวอย่าง นอกจากจะมีกรณีวินิจฉัยเรื่องบุคคล
นั้นโดยเฉพาะ

พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ กล่าวว่า เรื่องคนภายนอกหรือ
บุคคลที่ ๓ นั้น ตามที่เข้าใจนั้นหมายความว่าไม่เกี่ยวข้องกับประเด็น
สำคัญที่พิจารณาถึง ถ้าหากว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องประเด็นสำคัญแล้ว
แม้เราจะพูดถกกันที่ถกกันก็เชื่อได้ว่า เช่นถ้าหากว่าเสนาบดี หรือ
เจ้าพนักงานกระทรวงใดที่เราแต่งตั้งไปทำเหตุใด เราอาจจะนำเขา
มาพิจารณาว่าถกกันในที่นี้ได้ อย่างเช่นในบางประเทศที่เคยได้ยิน
มาว่าบุคคลสำคัญเช่นเสนาบดีคนหนึ่งถูกหาว่าไปนั่งเล่นการพนัน เขา
ก็นำเรื่องนั้นมาถกกันในปาร์ตี้เมนต์ได้ จึงเห็นว่าแม้เป็นการเกี่ยว
ด้วยประเด็นแล้วหากจะเอานามของบุคคลมากด่าก็เห็นจะได้ ทั้งนี้
ก็เพราะว่าเราไม่ต้องการที่จะให้ผู้ที่เรากำลังให้ไปทำการบริหารราชการ
แผ่นดินนั้นไปทำผิดกฎหมายหรือผิดมารยาทอันตั้งตามสมควรแก่ตำแหน่ง
ข้าราชการ

หลวงประดิษฐมนูธรรม กล่าวว่า ตามที่พระยานิติศาสตร์
ไพศาลย์ กล่าวนั้นเป็นปัญหาอันเกี่ยวข้องกับประเด็น ซึ่งจะเคยถึงชื่อ

บุคคลได้ ตามก็ได้แสดงมาแล้ว แต่ว่าถ้าเรื่องใดมิใช่ประเด็นสำคัญ แล้วควรพยายามที่สุดที่จะไม่เอ่ยชื่อให้เขาเสียหาย

ประธานสภา ฯ กล่าวว่ ในมาตรา^{๕๕}จะมีผู้แก้ไขอย่างใดบ้าง เพราะที่ได้อภิปรายกันมานั้น ก็เกี่ยวแต่เฉพาะเรื่องที่จะทำความเข้าใจกันเท่านั้น ยังไม่มีผู้ใดทักท้วงในข้อความ หากว่าไม่ขัดข้องแล้วก็ขอลงมติ ไม่มีสมาชิกผู้ใดแสดงความคิดเห็นทักท้วง ประธานสภาฯ จึงขอให้ที่ประชุมรับรองมาตรา ๒๘ ที่ประชุมเห็นชอบด้วย

มาตรา ๒๘ ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ แถลงว่า ในมาตรา ๒๘ นี้มีความว่า “ในปีหนึ่งท่านให้มีสมัยประชุมสามัญหนึ่ง การประชุมครั้งแรกต้องกำหนดให้สมาชิกได้มาประชุมภายในเวลาเก้าสิบวัน นับแต่การเลือกตั้งเสร็จแล้ว การประชุมสามัญประจำปีต่อไปท่านให้สภากำหนด” ซึ่งเห็นไม่มีปัญหาจะอธิบายเพราะความชัดอยู่แล้ว

ทตวงข้าราชการสวัสดิการ กล่าวว่ การพิจารณามาตรา^{๕๕}นี้ แม้ว่าจะมีมติแต่ต้นว่าจะพิจารณาเป็นมาตรา ๓๐ ไปก็ดี แต่มาตรา^{๕๕}มีความหมายเป็นพิเศษ เห็นควรจะรวมพิจารณามาตรา ๓๐ ไปในโอกาสเดียวกันเสียด้วย เพราะมีการกำหนดเวลา และการที่จะกระทำเช่นนั้น แม้จะเป็นการละเมิดมติที่จริง แต่ก็ได้เคยกระทำไปแล้วในคราวพิจารณามาตรา ๖-๗-๘

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวว่าในการที่จะรวม
พิจารณาตั้งว่านั้นไม่ขัดข้อง สำหรับมาตรา ๓๐ นั้นมีความว่า
“สมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่ง ท่านว่ามีเวลาดำหนดเก้าสิบวัน แต่
พระมหากษัตริย์จะโปรดเกล้าฯ ให้ขยายเวลาออกไปก็ได้”

อนึ่ง ในระหว่างเวลาดำหนดเก้าสิบวันนั้น จะโปรดเกล้าฯ ให้มี
ประชุมก็ได้”

ประธานสภา กล่าวว่า บัดนี้เราจะได้พิจารณารวมกันไปที่เดียว
๒ มาตรา คือ มาตรา ๒๘ และ ๓๐ ดังนั้นใครจะมีความเห็นอย่างไรบ้าง

พระยาศรยุทธเสถ์ แสดงความเห็น ว่า ในสองมาตรา^๕ขออภิปราย
รวมกันไปที่เดียวว่า ในการที่จะให้มีการประชุมเพียงสมัยเดียว
และกำหนดเพียงเก้าสิบวันนั้น เห็นว่าน้อยไปในหนึ่ง เพราะเหตุ
ว่าในมาตรา ๔๐ มีความสำคัญอยู่ว่าสมาชิกจะไปพูดเวลาอื่น และ
ออกความเห็นไม่ได้ นอกจากจะได้ตามกรรมกรราษฎรในเวลา
ประชุมเท่านั้น ถ้าหากว่ามีพระราชกำหนด หรือ เรื่อง อันควร
พิจารณามากมาย เวลาที่กำหนดไว้เพียง ๘๘ วันนั้นออกจะน้อยเต็มที
เห็นว่าการจะเพิ่มขึ้นอีกสมัยหนึ่ง หรือมากกว่าแล้วแต่สภาจะกำหนด
ในมาตรา ๒๘ ส่วนมาตรา ๓๐ นั้นขอเปิดย่น ๘๐ วันเป็น ๑๒๐ วัน

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวว่าที่เรากำหนด
เวลาดังมาตรา ๒๘ และ ๓๐ นั้น เรากำหนดตามรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น
เขากำหนดไว้ปีละครั้งสำหรับการประชุมสามัญ ถ้าหากจะมีพิเศษ

เขาก็เรียกประชุมวิสามัญ ซึ่งเรามีอยู่อีกมาตราหนึ่งที่มีบัญญัติว่าให้
มีการเรียกประชุมวิสามัญได้ และมีอีกมาตราหนึ่งที่ว่าเมื่อการงานยัง
ไม่เสร็จเราจะขยายเวลาออกไปได้ แต่ในระหว่าง ๕๐ วันนั้นพระ
มหากษัตริย์จะให้ บัดประชุมเสียก็ได้ เพราะถ้าหากว่าเราไม่มีงานทำ
จะเรียกประชุมแล้วมานั่งดูตากันนั้นไม่ได้ประโยชน์อะไร จึงมีข้อไข
ว่าให้ บัดก็ได้ แต่ถ้าหากว่างานยังไม่แล้วเราก็ขอให้พระมหากษัตริย์
ขยายเวลาออกไปได้เช่นเดียวกัน หรือหากว่าการเสร็จแล้วเมื่อมี
งานพิเศษสำคัญก็เรียกประชุมวิสามัญได้ เพราะฉะนั้นเห็น
ว่าที่กำหนดไว้^๕นี้ไม่เป็นการจำกัดตายตัวประการใดเลย

พระยาศรยุทธเสณี กล่าวว่ ความที่ประธานอนุกรรมการร่าง
รัฐธรรมนูญพุดนั้นก็จริงอยู่ แต่ว่าการบิดและการขยายนั้นจะต้องทำ
เป็นพิธี หากว่าเรากำหนดไว้เสียเองก็จะเป็นการสะดวกและจะดีกว่า
ที่กำหนดเวลาไว้สั้นและก็ขยายกันได้ในที่ประชุม ไม่ต้องถึงพระเจ้า
อยู่หัวมีฉะนั้นหากว่าโปรดเกล้าฯ ให้ขยายแล้วเราก็ต้องทำเป็นพิธี

พระยาราชวังสัน กล่าวว่ ที่เรากำหนดเวลา ๕๐ วันนั้น เรา
ก็ได้คิดถึงเหตุการณ์ต่างๆ ในประเทศเรา เต็มคิดจะเอาในเทศกาลเข้า
พรรษา ครั้นแล้วก็ได้มาคิดถึงฤดูกาลที่ม้งานมากงานน้อย และในเวลา
๕๐ วันนั้นเราได้คิดไว้ในเดือน มกราคม กุมภาพันธ์ และมีนาคม ซึ่ง
หมดงานในนาเป็นส่วนใหญ่ หรือถึงราษฎรจะหว่านเข้าแล้วเตรียม
การอะไรอันเป็นงานในนาที่คงจะเสร็จ เราจึงกำหนดเพียง ๕๐ วัน

อีกประการหนึ่งที่ผลิตโดยมากมักจะมีอายุ ๘๐ วัน ซึ่งเป็นเหตุการณ์พอจะไปได้ ในการที่จะทำการปิดหรือเปิดประชุมนั้นมีใช้เราทำได้ตามชอบใจ เพราะเหตุว่าเป็นการบริหารที่เกี่ยวกับคนภายนอกด้วย เช่น ด้ทชในกาที่จจะพ้องร้องในโรงศาล ต้องกำหนดแน่นอนว่าวันนั้นวันหนึ่งซึ่งเป็นนิติกรรม (Legal act) คือเป็นกรรมในการบริหาร ซึ่งเรื่องนั้นอนุกรรมการได้พิจารณาและคิดโดยรอบคอบแล้ว

หลวงชำนาญราชสวัสดิ์ กล่าวว่า ในการที่จะกล่าวต่อไปนี้ได้อาศัยความเห็นของนักเขียนบางคนประกอบการพิจารณาของตนเองด้วย คือว่าสำหรับข้อความในมาตรา ๒๘-๓๐-๓๒ และ ๓๓ นั้นเป็นข้อความโยงถึงกัน ซึ่งถ้าเราแก้ไขมาตราหนึ่งมาตราใดแล้วจะต้องแก้ไขมาตราอื่นด้วย ว่าตามหลักการ คณะกรรมการราษฎรอยู่ในความควบคุมของสภา เพราะว่่าสภานั้นมีสมาชิกซึ่งเป็นตัวแทนของปวงชนชาวสยาม ก็เมื่อเรากำหนดให้มีประชุมเพียงสมัยเดียวดังในมาตรา ๒๘ และมีกำหนดเพียง ๘๐ วันดังในมาตรา ๓๐ เห็นว่าไม่เป็นการเพียงพอ ที่ว่าไม่มีเพียงพอนี้เองด้วยได้พิจารณาถึงเหตุการณ์ ถึงแม้จะไม่มีตัวอย่างก็ดี และเท่าที่เราได้เปลี่ยนแปลงและประชุมมาแล้วก็ดี เห็นว่ายังเป็นประเทศที่ยังใหม่ มีกิจการงานที่จะต้องทำอีกเป็นอันมาก และถึงแม้จะมีในมาตราอื่นว่าขยายเวลาไปได้ก็ดียังมีความเห็นตามที่พระยาศรยุทธเสนีว่าจะเป็นกาเรียกเรียก ยิ่งถ่วงในมาตรา ๓๒-๓๓ ก็อ่านดูตามตัวอักษรแล้ว การที่สมาชิกจะร้องขอให้มีการประชุมตอย ๆ ดังในมาตรา ๓๓ นั้นคือ ขอให้ประธานนำความกราบบังคมทูล

พระกรุณาขึ้นไป ส่วนในมาตรา ๓๒ ว่า พระมหากษัตริย์จะทรงเรียกประชุมก็ย่อมได้ ซึ่งหมายความว่า จะเรียกประชุมหรือไม่เรียกก็ได้ นอกจากนั้นยังมีมาตรา ๕๘ บังคับอยู่อีกว่า ในกรณีที่พระมหากษัตริย์จะกระทำใดๆ กรรมการราษฎรต้องลงนามรับพระบรมราชโองการ เมื่อเช่นนั้น ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเห็นชอบด้วยว่าควรมีประชุมวิสามัญ หากแต่ว่าคณะกรรมการราษฎรไม่ลงนามเห็นด้วยก็ไม่ได้ผลตามกฎหมาย และการที่คณะกรรมการราษฎรไม่กระทำเช่นนั้นก็จะขัดกับสภาซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่บังคับควบคุม (Control) เห็นว่ารัฐธรรมนูญจะใช้ให้ถาวร สันคหวจะมีเครื่องผูกมัดคณะกรรมการราษฎรเพื่อให้สัมพันธ์กับรัฐธรรมนูญจริงๆ และวิธีที่จะกระทำได้นั้นมีอยู่ ๓ อย่าง คือ วิธีหนึ่งในมาตรา ๕๘ เราอาจจะเพิ่มว่า “ในกรณีที่ท่านให้มีสมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่ง หรือมากกว่านั้นแล้วแต่สภาจะกำหนด” ถ้าแก้เช่นนั้นแล้วในมาตรา ๓๐ ก็ไม่จำเป็น ส่วนมาตรา ๓๒-๓๓ จะเอาได้คงเดิมก็ได้ หรือว่าถ้าไม่แก้มาตรา ๕๘ จะแก้มาตรา ๓๓ ก็ได้ว่า “เมื่อสมัยสามัญไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๓ เห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ จะร้องขอให้มีการประชุมสภา หรือพระเจ้าอยู่หัวก็ตาม จะต้องเรียกประชุม” ซึ่งในรัฐธรรมนูญชั่วคราวก็มีตั้งว่าวันและถ้าในมาตรา ๓๓ ในมาตรา ๕๘ ก็ไม่จำเป็น นอกจากนั้นก็ทำได้ในมาตรา ๓๐ คือ เพิ่มกำหนด ๘๐ วันเป็น ๑๘๐ วันหรือตัดแล้วแต่จะเหมาะ แต่ทว่าวิธีนั้นไม่สู้จะเหมาะ เพราะเหตุว่าในการที่จะประชุมระหว่าง ๘๐ วันนั้น เราควรจะให้ interval ได้บ้าง

พระยาราชาวงศัน กล่าวไว้ในเรื่องนี้ อนุกรรมการได้พิจารณา โดยละเอียดแล้ว ถึงประโยชน์ของผู้ที่จะมาประชุมด้วย เราต้องคิดว่า ผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกนั้น ไม่ใช่เงินเงินเดือน แต่เป็นผู้ที่งานการส่วนตัว เช่น เป็นพ่อค้าหรือทนายความเป็นต้น และมีใช้ว่าจะอยู่แต่ใน กรุงเทพฯ เพราะเมื่อเราใช้รัฐธรรมนูญแล้วก็จะ มีสมาชิกซึ่งเป็น ผู้แทนมาจากหัวบ้านหัวเมืองไกลด้วย ซึ่งการไปมามักลำบาก เพื่อความสะดวกดังกล่าวแล้วเราจึงได้ กำหนดเอาไว้ ๘๐ วัน ส่วนการ ที่จะเรียกประชุมวิสามัญนั้น หมายความว่ามิใช่การเล็กน้อย คือเพื่อ ปรีกษาการใหญ่โต เช่น มีสงคราม หรือทำสัญญากู้เงินอันเป็นสัญญาผูกมัด หรือว่าสัญญาอื่นที่ผูกมัดให้กระทำ ส่วนสัญญาเล็กๆ น้อยๆ ก็ให้รัฐบาลทำไปก่อนแล้วขอรับอนุมัติที่หลัง การประชุมวิสามัญ จะใหญ่มาก เมื่อเช่นนี้แล้วจะต้องคิดถึงประโยชน์ของคนหมู่มาก เพราะว่าผู้แทนนี้อาจจะมีถึง ๒๐๐-๓๐๐ คน เมื่อให้เขาเข้ามานานเกิน ไปก็จะเป็นการเดือดร้อน เพราะทุกคนมักจะหาประโยชน์ส่วนตัว เมื่อเข้ามาอยู่เช่นนี้แล้วประโยชน์อันพึงได้ก็จะเสียไป ที่นี้ว่า ถึงการควบคุม ในการที่จะพิจารณากฎหมายหรือเหตุการณ์อันใดที่รัฐบาล ได้กระทำไป ก็อาจจะตั้งกรรมการชั้นชุดหนึ่งสำหรับ พิจารณาได้แล้ว นำเสนออีกต่อหนึ่ง เพราะทุกๆ คนจะนามัวแต่หนึ่งอ่านกฎหมายนั้น อย่างว่าแต่ ๓ เดือนเลย แม้ ๓ ปีก็เชื่อว่าจะทำไปไม่ได้ และในการ ที่จะตั้งกรรมการนั้นมีหลายปารต์ ก็เดอกเขาปารต์โน้น บ้าง นี้น้าง มา

รวมกันพิจารณาได้ ครั้นถึงเวลาใดที่อาจจะมาเพียง ๕๐ คนนอก
 นั้นไม่มากได้ เพราะต่างก็รู้อยู่แต่ว่าจะไว้ตอะไร นี่เป็นเทคนิค
 ของปาร์ตี้เมนต์ และในระหว่างนั้นเองจะมีการโต้ถามอันเกี่ยวแก่
 ปัญหาต่าง ๆ ว่าทำไมถึงนั้นไม่ทำอย่างนั้น ทำไมอย่างนั้นไม่ทำอย่างนั้น
 หรือว่าทำไมจึงทำอย่างนั้น ฯลฯ นอกจากนั้นก็อาจจะได้ถามถึงตัว
 บุคคลว่าทำไมเดี๋ยวนี้คนนั้นหนึ่งเฉย ๆ หรือว่าทำอย่างโน้นอย่างนี้ได้
 เหมือนกัน ซึ่งออกไปจาก คณะกรรมการราษฎร เพราะฉะนั้นถ้าได้
 รงบริด และผู้ที่มีความรู้ มาประชุมกันเช่นนี้ งานก็จะไม่ช้านัก และถึง
 ที่ช้าอยู่สักอันหนึ่งก็คือ เรื่องการงบประมาณซึ่งจะได้ อธิบายภายหลัง
 เช่นนี้จะเห็นว่า คณะกรรมการได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้ว

หลวงชำนาญการสวัสดิ์ กล่าวว่า สรุปลักษณะที่พระยาราชวังสัน
 กล่าวมาแล้ว เห็นว่าไม่น่าจะวิตกประการใด เพราะเหตุว่า วิธีใน
 การกระทำเช่นนั้นเป็นแต่เพียงว่าเราส่งอนอำนาจให้กระทำได้ แต่ว่าเรา
 จะใช้อำนาจนั้นโดยไม่ให้เดือดร้อนก็ได้ ในมาตรา ๓๓ ที่ว่า ถ้า
 สมาชิกมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๓ จะเสนอให้เรียกประชุมนั้น ก็
 โดยแน่นอนใจแล้วว่า ด้วยความจำเป็นและประโยชน์แห่งรัฐ ส่วน
 ในมาตรา ๒๘ ก็ควรกำหนดให้มากกว่าสมัยหนึ่งเพื่อสภาจะได้ส่งอน
 อำนาจนั้นไว้กำหนดโดยมิให้เป็นการเอิกเริก ฉะนั้นข้อที่ว่าจะเป็น
 การลำบากแก่สมาชิกด้วย เวลาและ ผลประโยชน์นั้น เห็นว่าไม่สำคัญ

เพราะว่ากิจการที่สภากระทำนั้นเพื่อชาติประเทศ และสมาชิกที่จะเข้ามาก็ตได้ อนุญาต แต่ว่า จะยอม เสีย อดและ กระทบการโดย ชื่อสัตย์ สุจริต ฉะนั้นจะมีวิตกว่าเสียเวลา เสียเงินทองนั้นเห็นจะเป็นไปไม่ได้ อีกประการหนึ่งถ้าหากว่าสภาจะวินิจฉัยกิจการอื่นนอกจาก สมัยปกติแล้ว เราจะไม่ให้เงินเดือนก็ได้

พระยาราชวังสัน กล่าวว่าการที่จะเดือนวันหรืออะไรนั้นไม่เป็นของสำคัญ แต่ก่อนที่จะได้ใครจะขอเสนอให้คิดถึงนิสัยคนด้วย เพราะถ้ากำหนดวันไว้นานอาจจะนึกว่าไม่เป็นไร เวลายังมีพอ และบางที่ก็อาจจะไม่มีอะไรทำมานั่งเฉยๆ ฉะนั้นจึงเห็นควรจ่ากัต้องเป็นการตอกตะปู้ไว้ เพื่อว่าเมื่อมีเวลาน้อยต่างคนก็ต่างจะหมักหมมช่วยกันทำงานจริง ๆ แต่ว่าเมื่อจำเป็นจริงแล้วจึงค่อยเดือนออกไป มิฉะนั้นจะเสียประโยชน์ของประเทศและประชาชนด้วย

พระยาศรยุทธเสนี กล่าวว่าจะตามที่พระยาราชวังสันกล่าวถึงนิสัยคนนั้นก็ก็เป็นความจริง แต่ที่พูดกันนั้นพูดถึงว่าสภากับคณะกรรมการราษฎรทำงานกันกลมเกลียวเสมอ แต่ถ้ามีขัดกันบ้าง วันที่จะกำหนดไว้ ๘๐ นั้นไม่พอ ควรขยายให้กว้าง ส่วนการที่จะบีบเปิดอย่างใดนั้นสภาจะทำเองก็ได้ จึงขอให้สมาชิกระตักถึงข้อนี้ไว้ด้วย

นายติเรก ชัยนาม กล่าวว่าจะขอรับรองความเห็นหลอดสว่าง ๆ ส่วนในข้อที่พระยาราชวังสันวิตกว่าสมาชิกหรือประชาชนที่ได้รับเดือนตั้งชุนมานั้นจะขาดประโยชน์และเสียเวลานั้น ในข้อนี้ตามธรรมดาใน

รัฐธรรมนุญบัญญัติว่าประชุมสมัยหนึ่งนั้นแล้วแต่สภาจะกำหนด ที่
 จะให้เป็นการแน่นอนแล้วจะต้องมีข้อบังคับเลือกผู้แทนอีก ซึ่งผู้
 ย่อมยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของชาติ และเมื่อมาวันที่
 ประชุมแล้วจะมีอันถึงประโยชน์อะไรก็ได้ จึงขอจึงขอมาให้สมาชิก
 คิดถึงความชอบ

หลวงประดิษฐมนูธรรม กล่าวว่าการที่จะพูดต่อไปนี้ ก็
 เนื่องจากรู้สึกว่ามีคดีและประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่มาตักตัก มิใช่ว่าอนุ
 กรรมการของรัฐธรรมนุญจะมีความเห็นขัดกันมิได้ เพราะฉะนั้นเมื่อ
 มีอะไรมาตักตักขึ้นใหม่ก็อยากจะพูด ความจริงเราก็ได้ตกลงกันและ
 ก็มีได้มีข้อขัดข้องคดีกันอะไรในเรื่องสมัยประชุม และที่กำหนดไว้
 ๕๐ วันนั้นก็ตกลงกันมา แต่ที่หลวงข้าง ๆ ได้กล่าวขึ้นมาวันนี้รู้สึก
 ว่ามีประเด็นเกิดขึ้นใหม่ จึงอยากจะพูดคือว่าที่หลวงข้าง ๆ อยาก
 จะขยายความในมาตรา ๒๘ ว่าให้มีประชุมสามัญหนึ่งหรือหลาย
 สมัยแล้วแต่สภาจะกำหนดนั้น ข้อความนี้เห็นว่าสมควรจะแก้เหมือน
 กัน เพราะถ้ามีไว้เช่นนั้นก็จะกล่าวได้ว่ากฎหมายเรามีความสมบูรณ์
 ไม่กระด้าง ส่วนการที่จะกำหนดนั้นถ้าเห็นว่าปีไหนมีงานน้อยจะกำหนด
 สมัยเดียว หรือถ้าปีไหนมีงานมากจะขยายออกเป็น ๒ สมัยก็ได้
 ส่วนระยะเวลาของสมัยหนึ่ง ๆ มีเวลา ๕๐ วันนั้น เห็นว่าพอเหมาะ
 แล้วไม่ควรเปลี่ยนแปลง และขอสนับสนุนในข้อที่หลวงข้าง ๆ เห็น

ว่าควรแก้มาตรา ๒๘ เป็นว่า “ในปีหนึ่งท่านให้มีสมัยประชุมสามัญ
สมัยหนึ่งหรือหลายสมัยแต่แต่สภาจะลงมติ”

พระยาศรีวิจิตรวาทา รับรองคำเสนอของหลวงประดิษฐฯ และกล่าวว่เมื่อได้มาคิดเห็นว่าจะกำหนดให้อำนาจแก่สภาที่จะกำหนด เป็นสมัยเดียวหรือสอง นั้นควรอยู่แล้ว เพราะเราเพิ่งได้เริ่มต้นใน ทางปกครองโดยรัฐธรรมนูญ ควรกำหนดในทางที่กว้างไว้ ถ้า ค่อยไปสมัยเดียวไม่พอสภาจะขยายเป็นสองสมัยก็ได้ ด้วยประการ ดังกล่าวแล้วนี้ จึงขอสนับสนุนในการที่จะขยายสมัยประชุมสามัญให้ เป็นหลายสมัยก็ได้

พระยาศรียุทธเสนี กล่าวว่เพื่อรวบรัดเวลาให้สั้น ถ้าหาก ว่าในมาตรา ๒๘ ขอแก้เป็นดังที่พระยาศรีวิจิตรฯ สนับสนุนนั้นแล้ว ก็ ขอถอนญัตติเดิมที่เสนอไว้

นายจรรยา อนุบางช้าง กล่าวว่ข้าพเจ้าเองเป็นราษฎรแท้มิได้ รับราชการประจำ ในการที่พระยาราชวังสันนิษฐานว่เราเป็นราษฎรจะ จำบากในการมาประชุมในเมื่อมีประชุมมากครั้ง โดยว่จะเสีย ประโยชน์และเวลาส่วนตัวนั้น เข้าใจว่บรรดาผู้ที่ยอมเสียสละแล้ว เพื่อความเจริญของชาติคงไม่รังเกียจเลย เป็นความจริงว่ในต่าง ประเทศโดยมากเขามีสมัยเดียวเพียง ๘๐ วัน ส่วนเวลานั้นอาจจะผิด กับเขา เพราะว่เราเพิ่งได้เปลี่ยนประเพณีใหม่ คือเพิ่งเริ่มต้น เพราะ ฉะนั้นไม่ต้องสงสัยว่จะต้องมีการงานทำมาก ที่จะไปตามอย่างประเทศ ที่เขาทำเรียบร้อยมาแต่จ้ไม่ได้ โดยที่เราเพิ่งเริ่มสร้างบ้านเมืองขึ้น เหตุ

ฉะนั้นเราควรขยายเวลาให้มากกว่า ๕๐ วัน แล้วพักก่อนเลื่อนไป
สมัยอื่นเพื่อให้เวลาสมาชิกได้ท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ เพื่อทราบกิจการ
เป็นไปและมาปรึกษาหารือกัน จึงเห็นว่าจะเพิ่มเวลาเป็น ๓๘๐ วัน
นั้นเหมาะและในการที่จะให้มีมากกว่าสมัยหนึ่งนั้นก็เห็นสมควร แต่
ทั้งนี้สุดแท้แต่ที่ประชุมจะพิจารณา

พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ กล่าวว่า ในข้อที่ว่าในปีหนึ่งจะให้
มีสมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่งหรือหลายสมัยตามแต่สภาจะกำหนดนั้น
สงสัยเพราะถ้าอ่านตามความในมาตรา ๓๐-๓๑-๓๒ และ ๓๓ นั้นแล้ว
จะเห็นได้ว่าเป็น Executive act จึงได้ใช้คำว่า “โปรดเกล้าฯ” ถ้า
หากว่าจะแก้โดยยกอำนาจให้แก่สภา แล้วเกรงว่าจะขัดกับความใน
มาตรา ๓๐-๓๑-๓๒ และ ๓๓ ซึ่งการกำหนด^{๕๕}เป็นการบริหารซึ่งยก
ถวายให้แก่พระมหากษัตริย์ ฉะนั้นจึงสงสัยว่าปัญหาที่จะขยายเวลา
ประชุมให้มากกว่าสมัย ๑ เช่นนี้ควรยกให้แก่สภาหรือพระมหากษัตริย์
ผู้เป็น Chief Executive

พระยาตรีวิจิตรวาทา กล่าวว่า ตามที่แก้ในมาตรา ๒๕ นั้นก็มี
ความหมายเพียงว่า สภาจะกำหนดว่าจะมีสมัยเดียวหรือหลายสมัย
กี่ครั้งสมัยหนึ่งเราก็กำหนดได้เป็น ๕๐ วัน ส่วนกำหนดเป็นที่สุดแล้ว
แต่กษัตริย์จะเรียก จึงเห็นว่าไม่ขัดกัน เพราะเป็นแต่เพียงว่าให้

สภาพวินิจฉัยว่าจะให้มีสมัยเดียวหรือสอง ส่วนการที่จะเรียกประชุม
หนักเป็นคำสั่งของกษัตริย์

พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ กล่าว่า ในมาตรา ๓๐ มีว่าพระ
มหากษัตริย์จะโปรดเกล้าฯ ให้ขยายเวลาออกไปก็ได้ หรือจะมีตั้งสมัย
ประชุมก็ได้ แต่ส่วนในมาตรา ๒๘ จะแก้ไขใหม่ว่าสภาเป็นผู้กำหนด
ในเรื่องที่จะให้มีสมัยประชุมสมัยเดียวหรือให้มีมากกว่าสมัย ๓ ดังนี้
เห็นว่าตามหลักนำจะชัดกัน จะมีตั้งสมัยประชุมหรือขยายเวลาประชุม
ควรให้อำนาจแก่สภาหรือถวายให้ในหลวงแต่ฝ่ายใดฝ่ายเดียว การ
จึงจะ uniform ลงรูปกัน

พระยาราชวังสัน ตอบว่า ตามที่พระยานิติศาสตร์ฯ กล่าวนั้น
ตามหลักเก่า วิธีที่จะตกลงขยายหรือไม่นั้นสภาขอตกลงกันอยู่เอง
แต่ในการใช้นั้นเป็นนิติกรรม จึงต้องเขียนว่าพระมหากษัตริย์โปรด
เกล้าฯ ส่วนการที่จะขยายหรือไม่นั้น ถ้าเราดูว่ามั่งงานมากเราก็
ขอขึ้นไป เห็นว่าไม่เป็นการชัดกัน ส่วนในข้อที่สมาชิกบางท่าน
กล่าว่าบรรดาผู้ที่เข้ามาในที่นั้นยอมขอมเสียดสแต่เดอนั้นก็จริงอยู่ แต่
ถ้าสมมติว่า นายก.เป็นทนายความรับว่าความไต่เงินตั้งหมื่นบาท หาก
ว่าถูกเรียกเข้าประชุมในระหว่างว่าความเช่นนั้นแล้วจะรู้ดีอย่างไร
และเชื่อแน่ว่าคงจะต้องเดือดร้อน อีกประการหนึ่งคนที่จะมาเป็น
สมาชิกโดยราษฎรเด้อกตงนั้นกตงเป็นผู้ทมิชชอเสียดค มีเช่นนั้น
ราษฎรก็กตงไม่เด้อกตงมา และเขาต้องเห็นว่าเป็นคนจะทำงานได้จริง

รู้จักกฎหมายดี ฉะนั้นจึงได้เสนอไว้ให้คิด หากว่าถึงคราวจริง
แล้วจะเดือดร้อน

นายทองน ทองประเสริฐ ถามว่า ในการที่พระมหากษัตริย์
จะขยายเวลาออกเช่นว่านี้เป็นคำแนะนำของสภาหรือของคณะกรรมการ
ราษฎร

หลวงประดิษฐมนูธรรม ตอบว่า ตามวิธีการแล้วต้องเป็นคณะ
กรรมการราษฎร กล่าวคือในมาตรา ๕๗ มีว่า ในเวลาพระมหากษัตริย์
ลงพระบรมนามาภิไธย ต้องมีกรรมการราษฎรคนหนึ่งลงนามรับสนอง
พระบรมราชโองการ ส่วนที่ว่าใครจะเห็นสมควรและแนะนำให้
ขยายนั้น อาจจะเป็น

(๑) สภา เพราะว่าเป็นสมควรถวายแก่เจ้าไปยังคณะกรรมการ
ราษฎร ตามหน้าที่แห่ง การบริหารเพื่อให้ เสนอผู้รับสนองพระบรมราช
โองการ หรือ (๒) ทางคณะกรรมการราษฎร กล่าวคือว่า เมื่อ
คณะกรรมการราษฎรมีราชการด่วนหรือเรื่อง ตับอันสมควรจะนำเข้า
เสนอสภา ทางคณะกรรมการราษฎรก็กราบบังคมทูลให้ขยายเวลา
ไปได้เหมือนกัน แต่นำมาแจ้งให้สภาทราบซึ่งเป็นวิธีที่ทำได้ ๒ อย่าง

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวหาว่า ถ้าแม้ที่ประชุม
ตกลงให้แก่มติตรา ๕๗ ตามที่พิจารณาแล้วนั้น เห็นว่าความใน
ตอนท้ายที่ว่า “การประชุมสามัญประจำปีต่อไป ท่านให้สภากำหนด”
นั้นออกได้ก็ได้อีก เพราะความข้างบนคงคุ้มครองถึงแล้ว

นายเนตรี พูนวิวัฒน์ กล่าวไว้ในมาตรา ๓๐ นั้น บรรทัดแรก
หลังคำว่าสมัยหนึ่ง มีสมาชิกได้ขอให้เติม “ๆ” ฉะนั้นขอให้แก้เสียด้วย
ที่ประชุมเห็นชอบด้วย

หตวง อรรถสารประสิทธิ์ ถามว่า ถ้าหากว่าจะตัดข้อความครั้งที่
ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญออกแล้ว ในปีที่ต่อไป ใคร
จะเป็นผู้กำหนดประชุม

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญตอบว่า สภา เพราะ
ความในตอนข้อแก้ตัวนั้นคงจะกินถึง

พระยาราชวังสัน กล่าวว่ เนื่องจากในมาตรา ๓๑ ข้อที่หก
กินมาก เพื่อให้งานรวดเร็วขึ้น ขอให้ส่งทางคณะกรรมการพิจารณาได้สัก
๓๐ นาที เพื่อขอให้อนุกรรมการและผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้มีโอกาส
ปรึกษากันแล้วค่อยพิจารณา

ประธานสภา อนุมัติ

หยุดพักเพื่ออนุกรรมการพิจารณา ๓๐ นาที

เมื่ออนุกรรมการพิจารณากันแล้ว ประธานสภาได้เรียกประชุม

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวว่ เมื่ออนุ
กรรมการและสมาชิกบางคนได้หารือกันแล้ว ในมาตรา ๒๙ นเป็น
ตกลงกันให้อ่านดังนี้

“ในบั้นหนึ่งท่านให้ มีสมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่ง หรือหลาย
สมัยแล้วแต่สภาจะกำหนด การประชุมครั้งแรกต้องกำหนดให้สมาชิก

ได้มาประชุมภายในเวลาเก้าสิบวัน นับแต่การเลือกตั้งเสร็จแล้ว วัน
เริ่มสมัยประชุมสามัญประจำปี ท่านให้สภากำหนด”

นายจรรยา อนุบางช้าง เสนอว่า เนื่องจากเรามีการงานที่จะต้อง
ทำอีกมาก ควรจะให้บันทึกไว้ในรายงานว่าภายใน ๔ ปีแรกนี้ขอให้
เป็นที่ตกลงว่าจะมีการประชุมปีละ ๒ สมัย

หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ กล่าวต่อตามที่ นายจรรยา อนุบางช้าง
เสนอนั้น เห็นว่าไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะเหตุว่าเราจะไปรู้เหตุการณ์
ในอนาคตได้อย่างไร ถ้าหากว่ามีเหตุการณ์ต้องเป็นไปอย่างอื่น ข้อ
ความที่จัดไว้ ก็จะเป็นหมันไป

พระยาราชวังด้สัน กล่าวต่อว่า ต้องขอโทษที่จะกล่าวความต่อไปนี้
คือว่าที่นายจรรยา อนุบางช้าง เสนอมานั้นเป็นปัญหาออกประเด็น ไม่
ควรรับพิจารณา หรือว่าเขาได้พูดกันเวลาอื่น

นายจรรยา ดิบแสง ถามว่า การกำหนดสมัยประชุมที่ตั้งของนั้นจะ
กำหนดไว้ก่อนหรือว่ากำหนดเมื่อจวนจะหมดสมัยที่หนึ่ง

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ตอบว่า แล้วแต่สภา

ประธานสภา ฯ กล่าวต่อว่าเมื่อไม่มีผู้ใดอภิปรายอีกแล้ว ขอให้
ที่ประชุมลงความเห็นว่าร่างในมาตรา ๒๘ ตามที่ประธานอนุกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญเสนอขอแก้ไขมาใหม่ อีกทั้งมาตรา ๓๐ ที่ขอให้
รวมพิจารณาด้วยกัน และที่ได้เติม “๗” ลงไปแล้วนั้นจะใช้ได้หรือ

ยัง ต่มาชิกทั้งหมดมีความเห็นชอบว่าใช้ได้ เป็นอันว่าที่ประชุม
สภาบริบรองความในมาตรา ๒๘ และ ๓๐ ดังที่พิจารณาแก้ไขกันมาแล้ว

มาตรา ๓๑ ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ เสนอความ
ในมาตรา ๓๑ ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎร
ตามสมัยประชุม และทรงเปิดและปิดประชุม

พิธีเปิดประชุมจะทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาหรือจะ
โปรดเกล้าฯ ให้ประธานคณะกรรมการราษฎรกระทำพิธีแทนพระองค์
ก็ได้”

และกล่าวต่อไปว่าขอตัดคำว่า “และ” คำที่สองในบรรทัด
ที่ ๒ ออก อ่านว่า “และทรงเปิดปิดประชุม”

พระยาศรยุทธเสนี กล่าวอ้าง ความในบรรทัดที่ ๔ แห่งมาตรานี้
คือคำว่า ประธานคณะกรรมการราษฎร นั้น ขอแก้เป็น ประธานสภา
ผู้แทนราษฎร เพราะเป็นผู้มีอำนาจได้กล่าวต่ามาชิกทั้งหลาย

พระยาศรีวิสารวาท กล่าวอ้างเลขากรรมการเปิดประชุมนั้น
เป็นส่วนหนึ่งแห่งอำนาจการบริหาร ถ้าพูดถึงอำนาจแล้ว ตามระเบียบ
ในประเทศอังกฤษ ประธานคณะเสนาบดี (เทียบประธานคณะ
กรรมการราษฎร) มาก่อน ส่วน Speaker (เทียบประธานสภาผู้แทน
ราษฎร) มาทีหลัง แท้จริงเป็นการบริหาร ซึ่งประธานของสภาไม่มี
หน้าที่ด้วย

พระยาศรีอยุธยาเถื่อนี้ กล่าวว่ถ้าจะคิดถึงบุคคลที่ส่งขึ้นไปกว่าน
สักหน่อยแต่ก็ ในบางสมัยบางรัชกาลมีรัชทายาท ณะนั้นก็
นำจะมีไว้ด้วยในมาตรานี้

พระยาศรีวิเชียรวงศา ตอบว่า ต้องเป็นรัชทายาทที่บรรลุนิติ
ภาวะแล้ว

หลวงประดิษฐมนูธรรม กล่าวว่เจ้านายจะเชิญมานั้นควร
จำกัดเฉพาะในหลวงและรัชทายาท

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ รับรอง และกล่าว
ว่ในวรรค ๒ ให้เติมความว่ “รัชทายาทที่บรรลุนิติภาวะแล้ว
หรือ” ลงข้างหลังคำ “โปรดเกล้า ฯ ให้”

ประธานสภา ฯ กล่าวว่ ในมาตรา ๓๑ ตามดกดงแก้ไขที่
ใหม่เป็นดังนี้ พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรตาม
สมัยประชุม และทรงเปิดบิตประชุม

พิธีเปิดประชุม จึงทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาหรือ
จะโปรดเกล้า ฯ ให้รัชทายาทที่บรรลุนิติภาวะแล้วหรือประธานคณะ
กรรมการราษฎรกระทำพิธีแทนพระองค์ก็ได้” ฉะนั้นถ้าสมาชิกไม่
ทักท้วงอย่างไรก็ขอให้ลงมติ สมาชิกทั้งหมดลงมติเห็นชอบด้วย
เป็นอันว่ที่ประชุมรับรองความในมาตรา ๓๑ ดังที่กล่าวแล้ว

มาตรา ๓๒ ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ เสนอ
ความตามมาตรา ๓๒ ว่ “เมื่อเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่ง

รัฐ พระมหากษัตริย์จะทรงเรียกประชุมวิสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎร
ที่ย่อมได้” และขอตัดคำว่า “ยอม” ในบรรทัดท้ายออก

ประธานสภา ฯ กล่าวไว้ในมาตรานี้ไม่มีอะไร ถ้าที่ประชุม
เห็นชอบตามที่เสนอนั้นแล้วก็จะผ่านไปมาตราอื่น ไม่มีผู้ใดคัดค้าน
ในที่ลี้ลับที่ประชุมลงมติรับรองมาตรา ๓๒

มาตรา ๓๓ ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวว่
ในมาตรา ๓๓ นี้มีความว่า “เมื่อสมาชิกแห่งสภาผู้แทนราษฎร
จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนทั้งหมดเห็นเป็นการจำเป็น
เพื่อประโยชน์แห่งรัฐ มีมติพร้อมกันทำคำร้องขอต่อประธานแห่งสภา
ให้นำความกราบบังคมทูล ขอให้ทรงเรียกประชุมวิสามัญแห่งสภาผู้
แทนราษฎร ในกรณีเช่นนั้น ท่านให้ประธานแห่งสภานำความกราบ
บังคมทูลขึ้นไป” และว่าก่อนอื่นขอตกเติมข้อความดังนี้ ในบรรทัด
แรกหลังคำว่า “ราษฎร” เติมคำว่า “มี” บรรทัดที่ ๓
หลังคำว่า “รัฐ” เติมคำว่า “แล้ว” หน้าคำว่า “มีมติ”
เติมคำว่า “ยอม” บรรทัดที่ ๕ หลังคำว่าราษฎร เติมคำว่า
“ได้” คำว่า “เช่นนั้น” แก้เป็น เช่นนี้ และคำ “กรณี”
แก้เป็น “กรณี” และกล่าวต่อไปว่าถ้อยคำในมาตรานี้ เห็นจะมี
อย่างที่หลวงชำนาญ ฯ ตั้งสัย กล่าวคือเป็นบอกให้สภานำความ
กราบบังคมทูลขึ้นไป ท่านจะเรียกหรือไม่? ความในมาตรานี้
ขอให้เป็นที่เข้าใจว่า เมื่อมีสมาชิกครบจำนวนดังที่กำหนดร้องขอ

ต่อประธานให้กราบบังคมทูลเพื่อเรียกประชุมวิสามัญแล้ว พระมหากษัตริย์ต้องทรงเรียกตามคำขอร้องนั้น

หลวงประดิษฐมนูธรรม กล่าวว่าจะขอให้สังเกตที่เราพูดกันมาแต่ไว้ในมาตราก่อนว่า ทำไมต้องให้ประธานสภา ฯ เรียกประชุมวิสามัญในเมื่อตามธรรมดาการนั้นต้องผ่านทางคณะกรรมการราษฎรทั้งนี้เพื่อว่าถ้าหากทางคณะกรรมการราษฎรเกิดโศกโศกไม่ยอมนำความกราบบังคมทูลโดยเข้าใจว่าสภาจะเปิดประชุมเพื่อเรียกมาได้ถาม ก็ให้ประธานสภา ฯ นำความกราบบังคมทูลให้ทรงตั้งเปิดประชุมได้ ดังนี้ในมาตราจึงมีได้ประกาศเช่นนั้น

หลวงเดชาติวงศ์ ฯ กล่าวว่าเป็นเรื่องนั้นก็เห็นใจ แต่ความในมาตรา ๕๗ มีว่ากิจการใดที่อยู่ในหลวงทรงตั้ง คณะกรรมการราษฎรจะต้องลงนามด้วยจึงจะใช้ได้ เมื่อเช่นนั้นการเรียกประชุมก็ตกเป็นหน้าที่กษัตริย์ผ่านทางคณะกรรมการราษฎรก็ได้ เพื่อกันความขัดข้องเห็นควรจะให้กษัตริย์ทรงตั้งผ่านทางสภาได้

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวว่าจะชี้แจงที่กระทำนั้นหม่อมหลวงเห็นวและกุมซึ่งกันและกันอย่างไรก็ตาม เมื่อประธานของสภานำความกราบบังคมทูลและทรงตั้งลงมา เมื่อกรรมการราษฎรไม่ยอมลงนามจะได้ออกเสียก็ได้

หลวงเดชาติวงศ์ ฯ กล่าวว่าการได้ออกหมายความว่าอะไร

Confidence เมื่อเช่นนั้นใครจะเป็นผู้เรียกประชุมและจัดการกระทำ
เช่นนั้นเกิดเสียหายแก่รัฐ จะทำอย่างไร

พระยาราชวังสัน กล่าวหาปัญหาเช่นนั้นได้เคยเห็นมีในประเทศ
หนึ่งซึ่งพระเจ้าแผ่นดินได้คณะเสนาบดีออก แต่ตามปกติก็เป็นอย่าง
นั้น คือพระเจ้าแผ่นดินเป็นผู้มีอำนาจที่สภามอบให้ไว้ ที่นี้คณะ
กรรมการราษฎรก็คือหัวหน้าเสนาบดีซึ่งแต่งตั้งไปทำงานตามกระทรวง
ต่างๆ และการที่จะสั่งให้ประชุมก็ต้องตั้งไปตามหลักกฎหมายคือด้วย
นิติกรรม และตามหลักแล้วต้องสั่งทางมหาดไทย คือว่าประธานสภา ฯ
เรียกไม่ได้ เพราะฉะนั้นการที่จะแก้มาตรานี้ต้องให้เป็นรูปหนึ่งรูปใด

นายสงวน ศุภราชกุล ถามว่า ในมาตรานี้ ถ้าหากว่ากษัตริย์
ไม่ทรงเรียกประชุมจะมีโอกาสให้ประธานสภา ฯ เรียกได้ไหม

หลวงเดชาดิวงค์ ฯ กล่าวหา เราไม่ต้องการจะให้ระงับระงาย
เห็นว่าควรจะหาทางใดทางหนึ่งซึ่งมิใช่เป็นไปในทางรัฐประหารอีก

หลวงแสงนิติศาสตร์ กล่าวหา เพื่อให้รัฐธรรมนูญบังคับ
และรัดกุม ควรจะแก้เป็นว่า ท่านให้ประธานแห่งสภานำความกราบ
บังคมทูลรับสนองพระบรมราชโองการ

พระยาราชวังสัน ตอบว่าที่กระทำเช่นนั้นไม่ได้ เพราะประธาน
สภา ฯ ไม่มีอำนาจที่จะทำการบริหารเห็นว่าจะต้องผ่านทางมหาดไทย
ตัวอย่างในประเทศหนึ่งเจ้าแผ่นดินได้คณะเสนาบดีออก แล้วทรง
เดือกตั้งบางคน สภานั้นเป็นคณะเสนาบดีเพื่อเรียกประชุม และ

เมื่อทำการประชุมแล้วคณะเด็บบัดนั้นก็ออกไป เพื่อมิให้ผิดหลัก
ของรัฐธรรมนูญ เห็นว่าจะเป็นผู้ชี้แก้ได้

พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ กล่าวตามที่พระยาราชวังสั่งว่า
จะโปรดเกล้า ฯ ตั้งเด็บบัดขึ้นใหม่คณะหนึ่งนั้นเห็นว่า ตามรัฐ
ธรรมนูญของเราทำไม่ได้ เพราะในมาตรา ๕๑ มีว่าคณะกรรมการ
ราษฎร (รวมทั้งเด็บบัด) ผู้ที่จะออกนั้นมี ๓ อย่าง คือ นาย ตา
ออก สภาดงมตไม่ไว้ใจไม่ใช่พระราชอำนาจซึ่งในหลวงจะทรงให้
ออกได้ ดังนั้นเมื่อคณะกรรมการราษฎรไม่เดินด้วยสภาจะให้ออกก็ไม่
สำเร็จและการที่จะเรียกประชุมผ่านทางมหาตมไทยก็ไม่จำเป็น จึงเห็นว่า
สภาเองจะมีหนังสือนัดไปเองก็ได้ ไม่ต้องผ่านมหาตมไทยเพราะไม่ใช่เรื่อง
การเด็กอั้งผู้แทนราษฎร ซึ่งต้องอาศัยกรรมการอำเภอและเจ้าเมือง
ดำเนินการ

พระประพิณ ฯ กล่าวไว้ในมาตรา ๓๓ นี้ถ้าอ่านตามตัวอักษร
ไม่ได้รับคำแปลแล้วจะไม่เข้าใจตั้งว่า เพราะเป็นแต่ว่า ขอให้นำความ
กราบบังคมทูล ส่วนในมาตรา ๓๒ มีว่าพระเจ้าแผ่นดินเรียกประชุม
ได้ จึงอยากทำความเข้าใจไว้ เพราะการที่ขอให้นำมาจะให้ก็ได้
ไม่ให้ก็ได้

พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ กล่าวที่พระประพิณ ฯ ว่านั้นไม่
น่าจะเป็นปัญหา เพราะตัวบทมีบังคับว่า มีสิทธิ ซึ่งตามหลัก

กฎหมายแต่ัวประธานสภา ฯ หรือพระเจ้าแผ่นดินก็ต้องทำให้ บัญหา
มีเพียงว่าใครจะขึ้นตั้งนัดประชุมสภา

หลวงแสง ฯ กล่าวที่พูดกันมานับมั่งออกเป็น ๒ อย่าง ใน
มาตรา ๓๓ มีแต่กล่าวทำให้ประธานของสภานำความกราบบังคมทูลขึ้น
ไป ใครจะเป็นผู้รับพระบรมราชโองการไม่ปรากฏ เป็นปัญหาว่าจะ
พระราชทานพระบรมราชโองการมากับใคร อีกประการหนึ่ง ถ้าท่าน
ไม่โปรดเสียเลยจะทำอย่างไร ฉะนั้นควรได้ว่า ให้ประธานของ
สภานำความกราบบังคมทูลรับสนองพระบรมราชโองการ เมื่อ
บัญญัติเช่นนี้เป็นการบังคับอยู่ในตัวว่า พระเจ้า อยู่หัว จะต้อง พระราช
ทานมากับประธานสภา ฯ แล้วตัดคำว่า ขึ้นไป ข้างท้ายออก

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวถ้า ถ้าจะให้แก้แล้ว
ควรจะได้เป็นอย่างนี้ คือเติมในบรรทัดสุดท้าย ขีดคำว่า ขึ้นไป ออก
แล้วเติมเป็นว่า กราบบังคมทูล และรับสนองพระบรมราชโองการ

หลวงแสงนิติศาสตร์ รับรอง

นายจรรยา สืบแสง กล่าวเพื่อให้เป็นการมัดให้แน่น ควรจะ
ใส่ลงไปว่า ในหลวงจะต้องเซ็น

หลวงแสง ฯ กล่าวว่า เท่าที่พูดให้เป็นที่เข้าใจเห็นจะพอแล้ว
เพราะถ้าท่านไม่กระทำจริงแล้วจะไปมัดอย่างไรก็ได้

พระยานิติศาสตร์ ฯ กล่าวว่า ตามหลักรัฐธรรมนูญแล้ว ที่เกี่ยว
กับในหลวงย่อมไม่มี sanction เพราะจะไปฟ้องร้องยังโรงศาลไม่ได้

แต่แม้ว่าพระองค์ท่านไม่พอพระราชหฤทัยจะทรงทำให้แล้ว ก็ไป
ทำอย่างไรก็ไม่สำเร็จตามทางกฎหมายแน่

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวว่ ในที่นี้ก็เป็น
ที่เข้าใจกันแล้วว่า ประธานสภา ฯ ตั้งเรียกประชุมคือรับพระบรมราช
โองการ ที่จะไปได้เช่นว่าแล้วจะมาร่วมไป

นายจรรยา สัมแสง รับว่าเข้าใจ

นายบรรจง ศรีจรรยา เสนอว่า เพื่อให้ความเข้ากันกับมาตรา
อื่น คำว่า “ไม่น้อยกว่า” ขอแก้เป็น “ไม่ต่ำกว่า”

หลวงประดิษฐ ฯ รับรอง

ประธานสภา ฯ กล่าวว่มาตรา ๓๓ ตามที่ได้ปรึกษากันมาแล้ว
เมื่อไม่มีผู้ใดคิดใจทักท้วงอีกก็ขอให้ลงมติต่อไป ไม่มีผู้ใดคัดค้าน
สมาชิกทั้งหมดเห็นชอบ เป็นอันว่าที่ประชุมลงมติรับรองความใน
มาตรา ๓๓ ดังที่ได้แก้ไขมานี้

มาตรา ๓๔ - ๓๕

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

กล่าวว่ในมาตรา ๓๔ นี้มีความว่า “ในระหว่างสมัยประชุม ผู้ใดจะ
ฟ้องสมาชิกแห่งสภาในทางอาชญา ท่านว่าศาลจะต้องได้รับอนุญาต
จากสภาก่อนจึงพิจารณาได้ แต่การพิจารณาคดีนั้นต้องมีให้เป็น
การชัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาเข้าประชุม

อนึ่งการพิจารณาที่ศาลได้กระทำไปก่อนที่มีคำอ้าง ว่าผู้ต้อง หา
ว่าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ท่านว่าเป็นอันใช้ได้” และใน

มาตรา ๕ วรรค ๒ คำว่า “ก่อนที่มี”^๕ นั้น ขอตัดคำว่า “ที่” ออก คงอ่าน
ว่า ก่อนมี และคำว่า “ผู้ต้องหา ว่าเป็นสมาชิก”^๕ ตัดคำว่า “ว่า”
ออก คงอ่านเป็นว่า “ผู้ต้องหาเป็นสมาชิก”

นายจรรยา สืบแสง ถามว่าถ้าเป็นในระหว่างสมัยประชุมวิสามัญ
สมาชิกจะถูกฟ้องไหม ?

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ตอบว่าเราได้เห็นว่า
สมัยประชุม ซึ่งจะเป็นสมัยประชุมสามัญหรือวิสามัญก็สุดแต่การ
และที่ได้ไว้เช่นนั้นก็ปรารถนาว่า การประชุมสภาเป็นการประชุมใหญ่
ยิ่งของประเทศ จึงต้องให้สมาชิกได้มาเข้าประชุมได้เพราะถึงคราว
ประชุมอาจจะมีกรก่ดงกับจับไปคุมขังด้วยเหตุใดก็ได้ ฉะนั้น
สมาชิกนั้นก็มาประชุมไม่ได้ เพื่อกันความตงวั้น จึงกำหนดขอให้
บรรเทาการที่จะพิจารณาไว้ก่อน เพราะว่าประโยชน์และชระของสภา
ใหญ่ยิ่งกว่า แต่มีใช้ว่าเมื่อต้นชระของสภา สมาชิกผู้นั้นจะหลุด
พ้นความรับผิดชอบก็หาไม่ ฉะนั้นเมื่อไปทำผิดอะไรไว้ตนก็ต้องรับ
ผิดชอบตามกฎหมายบ้านเมือง และในทั้นขอรวมพุดถึงมาตรา ๓๕
ด้วย เพราะเป็นข้อความเช่นเดียวกัน ในมาตรา ๓๕ มีความว่า “ใน
ระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับหรือหมายเรียกตัวสมาชิกไปกักขัง
เว้นไว้แต่จับในขณะกระทำผิดแต่ต้องรับรายงานไปยังประธานแห่งสภา
ประธานแห่งสภาอาจสั่งปล่อยผู้ถูกจับให้พ้นจากการกักขังได้” ซึ่งมี
ความหมายเช่นเดียวกับที่ได้อธิบายมาแล้ว

นายสงวน ตุลารักษ์ ถ้ามว่าในมาตรา ๓๕ นี้ให้อำนาจแค่
เฉพาะประธานของสภาที่จะตั้งปด้อย แต่ถ้าหากว่าประธานของสภา
ไม่อยู่ ความซื่อจะหมายถึงคือยหรือเปด่า และทั้งรองประธานก็
ไม่มาด้วย

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ถดถ่าว่า ในที่นี้มิได้
หมายถึงประธาน ที่ ๆ ประชุมสภาจะตั้งแต่งขณะเฉพาะเวลาประชุม
ตั้งที่กามาาน

นายจรูญ ตีบแสง ถ้ามว่าจะรายงานไปที่สภาหรือว่าที่บ้าน ถ่า
รายงานไปที่บ้านอาจจะไม่ทำให้ตมาซิกว่ทวกัน

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ถดถ่าว่าในการที่จะ
รายงานนั้นเมื่อประธานของสภาอยู่ที่ไหนก็ให้รายงานไปที่นั้น

ประธานสภา ๆ ถดถ่าว่าเมื่อไม่มีผู้ใดอภิปรายอีกต่อไปสำหรับ
มาตรา ๓๔ และ ๓๕ นี้แต่ก็จะให้ตคะแนนต่อไป ไม่มีผู้ใดคัดค้าน
ตมาซิกทงหมดเห็นชอบตามร่างที่ได้พิจารณา มา เป็นอน์ว่าที่ประชุม
ตงมติรับรองความในมาตรา ๓๔ และ ๓๕ นั้นให้ใช้ได้

มาตรา ๓๖ ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ถดถ่าว่า
ในมาตรา ๓๖ นี้มีความว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจ
ที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งตมาซิกมาใหม่ ใน
พระราชกฤษฎีกาให้ยุบสภาเช่นนั้น ต้องมีกำหนดให้มีการเลือกตั้ง
ตมาซิกใหม่ภายในเก้าสิบวัน” นั้น บรรทัดที่ ๓ คำว่า “มีการ”

ขอคัดออก ครั้นแล้วกล่าวถึงความสำคัญในมาตราที่คิดว่าอยู่ที่คำว่า “พระราชกฤษฎีกา” คือว่าพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาได้ แต่ว่าในการยุบนั้นจะต้องทำเป็นพระราชกฤษฎีกา และพระราชกฤษฎีกานั้นก็ต้องนำผ่านคณะกรรมการราษฎร และการยุบสภานั้นก็มาจากคณะกรรมการราษฎรนั่นเอง

พระประพิณ ฯ กล่าวว่าจะพูดต่อไปเพื่อถามความเข้าใจ เช่นว่ามีมาตราหนึ่งกล่าวว่า คณะกรรมการราษฎรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นผู้ทรงเลือกเอาจากสมาชิกของสภาแล้วทรงตั้งขึ้น ทั้งนี้ยังยุบก็ตั้งด้วยความเห็นชอบคณะกรรมการราษฎร สมมติว่าสมาชิกในสภาไม่มีขัดข้องในทางการก็เป็นการสะดวกดี แต่ถ้าเกิดเหตุซึ่งทางสภาเห็นว่าคณะกรรมการราษฎรยุ่ง ตั้งใจจะไว้ความไม่ไว้ดวงใจ ตั้งนี้ก็อาจเป็นได้ว่าทางหนึ่งตั้งยุบ อีกทางหนึ่งจะไว้ความไม่ไว้ดวงใจจะทำอย่างไรเมื่อเกิดกระทบกันดังนี้ จึงขอข้อมความเข้าใจในข้อนี้

ประธานอนุกรรมการราษฎร กล่าวถึงความในข้อนี้เป็นข้อหนึ่งที่พึงเขาสมรัฐธรรมนูญของเรามาก คือว่า เครื่องมือของสภาที่จะประหารคณะกรรมการราษฎรก็คือไว้ความไม่ไว้ดวงใจ ส่วนเครื่องมือของคณะกรรมการราษฎรก็คืออำนาจในการที่จะตั้งยุบสภา คือว่าจะทำอะไรตามชอบใจไม่ได้ การที่ตั้งยุบสภานั้นก็เพื่อเปิดโอกาส

ให้ราษฎรเดือดร้อนซึ่งสมาชิกมาใหม่ภายใน ๙๐ วัน และในการที่ยุบ
 แล้วอันคณะกรรมการราษฎรก็จะไปทำอะไรตามใจไม่ได้ ส่วนสมาชิก
 ผู้ที่อยู่ในสภาที่ถูกยุบนั้นแล้วก็จะพากันไปบอกพวกพ้องว่าคดีได้ถูกยุบ
 มากี่พยายามหาหนทางเข้ามาทำการ against ซึ่งกันและกัน ฉะนั้นจึง
 ให้มีการถ่วงคুমซึ่งกันและกันได้

ประธานสภา ฯ กล่าวไว้ในมาตรา ๕ ถ้าไม่มีผู้ใดขัดข้องแล้ว
 ก็จะขอให้ลงมติต่อไป ไม่มีผู้ใดคัดค้าน สมาชิกทั้งหมดลงมติ
 เห็นชอบด้วย เป็นอันว่าสภาลงมติรับรองความในมาตรา ๓๖ ดังที่
 พิจารณามาแล้วให้ใช้ได้

มาตรา ๓๗ ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวว่
 ในมาตรา ๕ มีความว่าบรรดาพระราชบัญญัติทั้งหลาย จะตราขึ้นเป็น
 กฎหมายได้แต่โดยคำแนะนำและ “ยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร” ใน
 มาตรา ๕ มีสมาชิกคือพระสุธรรม ฯ ได้เสนอญัตติขึ้นมาว่า ควรจะมี
 บัญญัติเรื่องการทำงบประมาณไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย อันที่จริง
 เรื่องที่จะบัญญัติลงในรัฐธรรมนูญนี้ได้โดยคิดมาแล้วเหมือนกัน แต่
 เห็นว่าต้องมีพระราชบัญญัติอยู่แต่ระดับหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่างงบประมาณ
 ประจำป็นั้นให้ออกเป็นพระราชบัญญัติ เมื่อเจนนั่นแล้วการออก
 พระราชบัญญัติก็ต้องผ่านสภาผู้เอง เพราะฉะนั้นรายได้รายจ่ายทั้ง

หลายประจําปีของรัฐบาลมีหนึ่ง ๆ จะต้องอยู่ในความรักรู้ความเห็น
และควบคุมของสภาอยู่แล้ว เพราะเป็นพระราชบัญญัติ จึงคิดว่า
ไม่ต้องไล่ลงไปก็ได้ แต่ว่าเมื่อได้รับคำเสนอขึ้นมากลางมีข้อความนี้
จึงได้พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง เห็นว่าจะไล่ลงไว้ก็ได้ ในรัฐธรรมนูญ
ของบ้านอื่นมีข้ออื่นเขาก็มีวางบประมาณประจําปีให้ออกเป็นพระราช
บัญญัติ แต่ถ้าหากว่าตกลงกันไม่ได้ ในสภานานประจําปีนั้นไปแล้ว
ให้ไว้งบประมาณเท่าไปพดาง ความข้อนี้สำคัญเพราะวางบประมาณ
ประจําปีจะต้องทำให้เสร็จ ถ้าหากว่าถึงวันที่ ๓๑ มีนาคมก็ยังไม่
เสร็จแล้วก็ต้องวางบประมาณเท่าออกใช้ข้อนี้ เพราะว่าการนั้นจะ
อยู่ก็มีได้จะต้องเดินไปเสมอประจําปีทุกปี และเสนามักจะเดินไปจ่าย
เงินโดยไม่มีพระราชบัญญัติก็มีความผิด เมื่อเช่นนั้นอนุกรรมการ
จึงเห็นว่าตามที่สมาชิกเสนอมานั้นตกลงจะไล่ลงได้ในมาตรา ๓๗
เป็นวรรคที่ ๒ อ่านเป็นว่า “งบประมาณประจําปีแห่งรัฐนั้น ท่าน
ว่าต้องตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติออกไม่ทัน
ปีใหม่ ท่านให้ใช้พระราชบัญญัติงบประมาณปีก่อนหน้าไปพดาง”
คือหมายความว่าถ้าถึงวันนั้น

ประธานสภาฯ กล่าวว่าเมื่อไม่มีผู้ใดทักท้วงแล้วก็ขอถามความ
เห็นที่ประชุม ไม่มีผู้ใดคัดค้าน สมาชิกทั้งหมดมีความเห็นพ้องตาม
ข้อความที่ได้เติมขึ้นใหม่ทั้งความเก่าที่มอยู่แล้ว เป็นอันว่าที่ประชุม
ลงมติรับรองมาตรา ๓๗ ดังที่ได้พิจารณากันมาแต่ก่อน

มาตรา ๓๘ ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญกล่าวใน
 มาตรา ๓๘ นี้มีความว่า “เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้ร่างพระราชบัญญัติ
 ขึ้นแล้วเสร็จแล้ว ให้ประธานคณะกรรมการราษฎรนำขึ้นทูลเกล้า ฯ
 ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศ
 ในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ท่านให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ ซึ่ง
 ความในมาตรานี้ก็ชัดเจนอยู่แล้ว เห็นจะไม่มียุทธาอะไรพิเศษ

หลวงแสงนิติศาสตร์ กล่าว่า ในบรรทัดแรกที่ว่า “เมื่อสภา
 ผู้แทนราษฎรได้ร่างพระราชบัญญัติขึ้น” นั้น อันที่จริงสภามีได้เป็นผู้
 ร่างพระราชบัญญัติ เป็นแต่ลงมติฉบับนั้นควรจะเติมความลงไปว่า
 สภาลงมติ

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ตอบว่า พระราชบัญญัติ
 ที่สภาพิจารณานั้นยังเป็นร่างอยู่ ต่อเมื่อได้นำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย
 ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้วจึงจะเป็นตัวพระราชบัญญัติ

พระยาราชวังสัน กล่าว่า ในรัฐธรรมนูญของเราไม่บังคับว่าผู้
 ไต่ถาม ในบางแห่งเขาบอกไว้ว่ามี ๓ ทาง คือพระเจ้าแผ่นดิน รัฐบาล
 และสภา แต่ในที่นี้เห็นว่าไม่จำเป็นที่จะต้องกล่าว เพราะสภาอาจ
 จะร่างก็ได้ ส่วนที่อ้างสภามีได้ร่างเดยนั้นก็เห็นจะเป็นแต่ในขณะ
 ส่วนเวลาต่อไปข้างหน้าถ้าจะร่างพิจารณาเองก็ได้

นายดิเรก ชัยนาม กล่าว่า ตามนโยบายแห่งมาตรา ๓๘ นี้
 แปลว่าในเมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติแล้ว เมื่อ

ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา ก็ให้เป็นอันใช้ได้ อยากรจะเวียนถาม
ว่า ตามที่เคยปฏิบัติมาในการประกาศใช้พระราชบัญญัติเราระบุเวลา
ว่าใช้เมื่อไหร่เมื่อไหร่ ฉะนั้นในรัฐธรรมนูญนี้ก็ให้นำจะได้ลงไว้เสียด้วย

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวว่ ตามที่จำนน
เราจะบัญญัติลงไว้ในที่นี้ไม่ได้ เพราะกฎหมายทุกฉบับได้ระบุว่
ให้ใช้เมื่อไหร่เมื่อไหร่อยู่ในตัวพระราชบัญญัติแล้ว ส่วนรัฐธรรมนูญนี้
เป็นแต่ว่าเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วก็ใช้ได้ ส่วนกำหนดที่จะ
ใช้บังคับนั้นอยู่ในตัวพระราชบัญญัติแล้ว ประการหนึ่งพระราชบัญญัติ
บางอย่างเมื่อประกาศก็ใช้ได้ทันที บางอย่างก็ ๓ เดือน ๖ เดือน
หรือหนึ่งบ้าง เช่นประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ เป็นต้น จึงเห็นว่า
จะให้บัญญัติไว้ในที่นี้ไม่ได้

ประธานของสภา กล่าวว่ ในมาตรา ๓๘ นี้ถ้าไม่มีผู้ใดอภิปราย
อีกก็จะได้ลงมติต่อไป จึงถามความเห็นที่ประชุม ไม่มีผู้ใดคัดค้าน
สมาชิกส่วนมากเห็นชอบตามร่างที่เสนอ เป็นอันว่ที่ประชุมลงมติ
รับรองความในมาตรา ๓๘ ว่าใช้ได้

มาตรา ๓๘ ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวว่ ใน
มาตรา ๓๘ นี้มีความว่ “ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย
ร่างพระราชบัญญัตินั้น จะได้พระราชทานคืนมายังสภาภายในหนึ่ง
เดือนนับแต่วันประธานคณะกรรมาการราษฎรนำชุดเกล้า ฯ ถวายก็ได้

หรือมิได้พระราชทานคืนมายังสภาพาทหนึ่งเดือนนั้นก็ สภาจะต้อง
ปรึกษากันใหม่และออกเสียงลงคะแนนโดยวิธีเรียกชื่อ ถ้าและ
สภาพามติตามเดิมไซ้ร้ทานให้นำร่าง พระราชบัญญัตินั้นขึ้นหลุดเกล้า ฯ
ถวายอ้อกรงหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ลงพระปรมาภิไธยพระ
ราชทานลงมาภายในสิบห้าวัน ท่านให้ประกาศพระราชบัญญัตินั้นไว้
บังคับเป็นกฎหมายได้” ในมาตราขอเดิมคำว่า “แล้ว” ต่อท้าย
คำว่า “สิบห้าวัน ในบรรทัดที่ ๘ แห่งมาตรา

พระยาอนุชานราชชน กล่าวไว้ในมาตราได้เสนอนิติข้อ
สงสัยไว้ แต่บัดนี้ไม่คิดใจแล้ว ขอถอน

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวต่ออยากจะแสดง
ความหมายข้อที่ประชุมว่า ที่ได้มีมาตรานี้ ก็เพราะเหตุว่ารัฐธรรมนูญ
บ้านใดเมืองใดในใดกันเขามีข้อความทำนองนี้ทุกแห่ง และเหตุผลทำ
ไม่ว่ามีข้อความดังนั้นก็ตั้งที่ได้เขียนไว้แล้วว่า หลักในธรรมนูญทุกแห่ง
ความประสงค์อันยิ่งใหญ่ที่จำกัดหรือไม่นั้น ก็อยู่ที่การถ่วงหน่วงเห็นยอ
ซึ่งกันและกันในอำนาจต่าง ๆ ว่าพอเพียงหรือไม่ ถ้าแม้ว่าพอเพียง
แล้วก็นับว่าดี และเหตุใดจึงต้องมีเช่นนั้นเข้าใจว่าจะทราบกันแล้ว
ในเมืองอื่นที่เขาต้องสภาพ เช่นสภาพต่าง สภาพนั้น วิธีดำเนินการ
ก็ต้องจากต่างไปจนแล้วจึงถึงพระเจ้าแผ่นดิน ส่วนของเรานั้นมีเพียง
สภาพเดียวก็ยังคง การ เพื่อแสดงให้คนทั้งหลายเห็นในอันจะให้

ความไว้นั้นเชื่อใจ แต่ว่ากิจการใดต่างฝ่ายต่างจะวิ่งไปโดดเดี่ยวนั้นไม่ได้ ฉะนั้นจึงต้องมีเครื่องจักรคอยหนองเหนียวกัน สำหรับการทำร่างพระราชบัญญัติขึ้นทุกเกล้า ๆ ถวายหน้าพระองค์ท่านไม่เห็นด้วยก็จะระงับไว้ได้เดือนหนึ่ง แล้วเรามาทำอีกอันอีกครั้งหนึ่งในร่างตามที่ได้ถวายไป เมื่อเห็นตามเดิมแล้วก็นำขึ้นทุกเกล้า ๆ ถวายอีกทีหนึ่ง คราวนี้แม้พระองค์ท่านไม่ทรงเห็นด้วยก็จะระงับหนองเหนียวไว้ได้ ๑๕ วัน แต่ถ้าไม่พระราชทานลงมาเราก็ประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ เพราะฉะนั้นถ้าแม่ที่ประชุมรับว่าควรจะมีการหนองเหนียวครั้งและถ่วงซึ่งกันและกันแล้วก็พิจารณาต่อไปว่า การเห็นยอวังซึ่งมีอยู่พอเพียงหรือไม่ซึ่งจะอยู่ในความวินิจฉัยแห่งที่ประชุม

หลวงอมรรตสารประสิทธิ์ ถามว่า ถ้าเกิดการต่องจะทำอย่างไร
 ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวหาว่า ในเรื่องนี้มีอีกมาตราหนึ่งอยู่ในเรื่องบริหาร คือมาตรา ๕๒

หลวงอมรรตสารประสิทธิ์ กล่าวหาในมาตรา ๕๒ นั้นเป็นบทที่ให้อำนาจแก่พระมหากษัตริย์ ทั้งนี้หากว่าท่านไม่อนุมัติจะทำอย่างไร
 ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ตอบว่าที่พูดมานั้นเป็นเรื่องเกี่ยวแก่เรื่อง emergency ซึ่งเป็นคนละเรื่องกับมาตรานี้

หลวงวิจิตรวาทาอดี กล่าวหาว่า ที่หลวงอมรรตสารฯ ถามนั้นเข้าใจว่าถามว่า ถ้าแม่เป็นกฎหมายที่ต่องซึ่งจำเป็นจะต้องประกาศ

ภายในไม่ถึงเดือนครึ่งเช่นนั้นแล้ว เราจะมีวิธีทำประการใดบ้าง เพราะในทันทันอย่างน้อยต้องเป็นเดือนครึ่ง ส่วนในมาตรา ๕๒ นั้นเป็น คณะเรื่องที่ว่าเมื่อมีเหตุฉุกเฉินในหลวงออกกฎหมายได้ฉะนั้น จึงอยากขอความให้แจ้ง

ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวว่าจะถ้าหากจะไปได้ ไข้วแต่หัวหน้าวงเหนียวก็จะได้โดย

หลวงประวิทย์พันธุ์มรรณ กล่าวว่าจะวิธีแก้มีได้ดังนี้ ในมาตรา ๕๒ เราให้อำนาจพระมหากษัตริย์ซึ่งในที่นี้คือกรรมการราษฎรทำขึ้น ใบในการที่จะออกบทกฎหมาย เมื่อเห็นสมควร สำหรับที่หลวงชำระฯ ดังดัยนั้น ก็ว่าถ้าสมาชิกสภาที่มีความประสงค์จะให้มีกฎหมายเช่นนั้น แล้วก็ไปบอกแก่คณะกรรมการราษฎรขอให้ ออกพระราชกำหนดตาม ความประสงค์ ถ้าคณะกรรมการราษฎรเห็นสมควรก็จะออกให้ทันที แต่ถ้าไม่เห็นสมควรคณะกรรมการราษฎรก็ เองคนเดียว แต่การร่างนี้ จะต้องไม่มีเหตุผล เมื่อไม่มีเหตุผลก็เรียกประชุมสภา เรียกตัวคณะกรรมการราษฎรมาสอบถามเหตุผลได้ ถ้าเห็นว่าไม่สมควรจะไว้ก็ความไม่ ใจวางใจเสียก็ทำได้เป็นทางแก้ข้อขัดข้อง

ประธานสภาฯ กล่าวว่าจะตามร่างที่พิจารณามานี้ เมื่อไม่มีผู้ใด จะอภิปรายต่อไปอีกแล้วขอให้ลงมติต่อไป ไม่มีผู้ใดคัดค้าน สมาชิก ทั้งหมดลงมติเห็นชอบตามร่างที่เสนอเป็นอันว่าที่ประชุมลงมติรับรอง ความในมาตรา ๓๘ ดังที่ปรึกษาพิจารณามานี้

๔๘๘

เลิกประชุมเวลา ๓๓ นาฬิกาเพื่อพักรับประทานอาหารกลางวัน
และกำหนดประชุมใหม่ในตอนบ่ายเวลา ๓๔ นาฬิกา

หลวงคหกรรรมบดี

นายปพาฬิ บุญ_หลง

นายสิงห์ กลางวิสัย

ผู้จัดรายงานการประชุม

ตรวจแล้ว

พญ.

พระวุฒิศาสตร์

ปรีชานุสารณ์

๖ ธันวาคม ๒๕

นิติศาสตร์

นายมังกร มาสเสน

จรรยา อนุบางช้าง

พิมพ์ที่กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร